

1918. gada 18. novembrī Latvijas Nacionālajā teātrī (*Národní divadlo*) tika pasludināta neatkarīga (*nezávislý*) Latvijas valsts. Šī diena Latvijā ir svētku diena – neestrādā valsts iestādes (*úřady*) un lielākā daļa (*většina*) privāto uzņēmumu, notiek dažādi pasākumi (*akce*) visas dienas garumā. Vienlaikus vēstures liecības (*svědectví*) norāda, ka proklamēšana 1918. gada 18. novembrī bija iespējama (*možné*), pateicoties (*díky*) labvēlīgai (*příznivý*) starptautiskajai situācijai Pirmā pasaules kara izskaņā (*závěr*), uz kuras fona latviešu nacionālie spēki vienojās (*dohodnout*) valsts dibināšanai.

Kā tas sākās?

Sabrūkot (*zhrouit se*) karā novājinātajām (*oslabený*) impērijām, ģeopolitiskie, militārie un sabiedriskie apstākļi (*podmínky*) savas valsts dibināšanai (*založení*) pavērās virknei (*řada*) to pakļautībā (*podřízený*) dzīvojošo tautu. Krievijas un Vācijas tvēriena (*sevření*) atslābšana (*ochabnutí*) radīja šādu izdevību (*příležitost*) arī latviešiem, lietuviešiem un igauņiem Baltijā.

1918. gada 3. martā Brestļitovskā boļševistiskā Krievija parakstīja līgumu, ar kuru faktiski pārtrauca (*přerušit*) dalību (*účast*) Pirmajā pasaules karā, atsakoties (*vzdát se*) arī no bijušās cariskās impērijas valdījumiem tagadējās (*nynější*) Latvijas teritorijā, kas nonāca vācu (*Němci*) rokās. Savukārt 11. novembrī iekšējā sabrukuma draudu (*hrozba vnitřního kolapsu*) priekšā Vācija parakstīja pamieru (*příměří*) ar Antantes (*Trojdhoda*) valstīm.

Jau pirms Pasaules kara Eiropā bija izteikti (*výslovně*) nacionālistisks noskaņojums (*nálada*), kas bija arī viens no kara cēloņiem (*příčina*), bet tā gaitā sevi pieteica (*přihlásit se*) tautu pašnoteikšanās (*sebeurčení*) princips.

Vēstures liecības norāda, ka ideja par Latvijas valsti parādījās (*se objevit*) 20. gadsimta sākumā, taču – kā par autonomiju Krievijas sastāvā (*rámec*). Vēl 1917. gada sākumā, ticot Krievijas demokrātiskas attīstības iespējai, populārs bija sauklis: «Brīva (*svobodné*) Latvija brīvā Krievijā!» Taču, pieaugot bažām (*narůstající obavy*), ka kara gaitā (*průběh*) nākamās Latvijas teritorija varētu tikt sadalīta starp (*rozdělit mezi*) Krieviju un Vāciju, latviešu politiskajā elitē arvien aktuālāka kļuva ideja par nacionālu un neatkarīgu Latvijas valsti.

Pārkāpjot (*překonat*) savām domstarpībām (*neshoda*) un pasludinot, ka suverēnā vara (*moc*) Latvijā pieder (*patří*) Latvijas Tautas padomei, politiskās organizācijas to izveidoja 17. novembra vakarā - dienu pirms valsts proklamēšanas. Par tautas padomes (*národní rada*) priekšsēdi ievēlēja (*zvolit*) J.Čaksti, bet par Latvijas Pagaidu valdības (*dočasná vláda*) galvu – K.Ulmani.

Lai dzīvo (*At' žije*) demokrātiskā Latvija!

Latvijas Republika tika proklamēta 1918. gada 18. novembrī plkst. 16 II Pilsētas teātrī, tagadējā Nacionālajā teātrī. Pēc tam K.Ulmanis Pagaidu valdības vārdā (*jménem*) pasludināja neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas nodibināšanu (*založení*). Klātesošie (*přítomní*) šos vārdus pagodina (*uctít*) ar himnu «Dievs, svētī Latviju!», kuru ar operas kori fonā nodziedāja trīs reizes.

Tam sekojošā uzrunā (*proslov*) Pagaidu valdības vadītājs paziņoja (*oznámit*), ka tās neatliekams (*neodkladný*) uzdevums būs «Latvijas valsts izbūve un nostiprināšana uz ārieni un iekšieni». Latvijā visi pilsoņi (*občané*) būs vienlīdzīgi (*rovní*) un ir aicināti piedalīties (*zúčastnit se*) valsts dzīvē neatkarīgi no viņu etniskās piederības (*příslušnost*). Latvija «būs

demokrātiska taisnības valsts, kurā nedrīkst būt vietas ne apspiešanai (*útlak*), ne netaisnībai (*bezprávi*)», jaunās valsts pamatprincipus iezīmēja (*nastínit*) K. Ulmanis.

Līdz Satversmes sapulcei (*ústavní shromáždění*) visa izpildu vara (*výkonná moc*) atrodas Pagaidu valdības rokās. Faktiski pirmais Pagaidu valdības uzdevums bija panākt (*docílit*), lai jauno valsti atzīst (*uznat*) Vācija, kura tobrīd (*tehdy*) bija okupējusi gandrīz (*téměř*) visu Latvijas teritoriju, un pārņemt (*převzít*) valsts pārvaldes funkcijas savās rokās. 25. novembrī Vācijas pārstāvis (*zástupce*) Baltijā Augusts Vinnigs Latvijas valdībai darīja zināmu, ka vācu valdība provizoriski atzīst Latvijas Tautas padomi par patstāvīgu (*samostatný*) varu, kamēr miera konference izšķirsies (*rozhodnout se*) par Latvijas nākotni (*budoucnost*) saskaņā ar tautu pašnoteikšanās tiesībām.

18. novembris mūsdienās

Latvijas Republikas proklamēšanas diena tiek atzīmēta (*slavit*) ar dažādiem pasākumiem, parādēm (*přehlídka*), uzrunām (*proslov*) un salūtiem (*ohňostrojí*) dažādās pilsētās Latvijā, tostarp Rīgā, kur, ņemot vērā (*vzhledem k*) iedzīvotāju skaitu, arī atzīmētāju pulks (*zástup*) ir krietni (*výrazně*) lielāks nekā citās vietās Latvijā.

Neatņemama (*nedílný*) svētku sastāvdaļa – militārā parāde.

Šogad militārā parāde notiks 11. novembra krastmalā (*nábřeží*). Citus gadus parādi klātienē (*na místě*) vērojuši (*pozorovat*) tūkstošiem cilvēku.

Parādi, kurā piedalīsies vairāk nekā 1000 karavīru (*voják*), zemessargu (*členové domobraný*), robežsargu (*pohraničníci*), policistu, ugunsdzēsēju un jaunsargu, komandēs (*velet*) Jūras spēku komandieris flotiles admirālis Ingus Vizulis, bet to pieņems valsts bruņotā spēka augstākais vadonis, Valsts prezidents Raimonds Vējonis.

Nu jau neatņemama svētku sastāvdaļa – lāpu gājiens (*pochodňový pochod*)

18. novembra Lāpu gājiens ir viena no Latvijas Republikas Proklamēšanas dienas svētku tradīcijām, kas aizsākās 2003. gada 18. novembrī.

Vakara noslēgums (*závěr*) – svētku (*slavnostní*) salūts

Arī šogad (*letos*) Rīgā un citās pilsētās paredzēts svētku salūts. Tas sāksies ap plkst.21.

Latvijas simtgades (*století*) programmā plānoti vairāk nekā 1000 pasākumu – gan valsts, gan pašvaldību mērogā (*měřítko*), bet kā trīs lielākos programmas rīkotāji (*pořadatelé*) izceļ (*vyzdvihnout*) XXVI dziesmu un XVI deju svētkus, īpašu programmu skolēniem Latvijas skolas soma un novembra notikumus (*události*) kā kulmināciju.

18. novembris nonācis arī ielu nosaukumos

Latvijā 18. novembra ielas atrodas piecās administratīvajās teritorijās: Daugavpilī, Ludzā, Rēzeknē, Laucesas pagasta Mirnijā un Naujenes pagasta Vecstropos. Interesanti, ka trīs vietās – Daugavpilī, Ludzā un Mirnijā – ielas 18. novembra vārdā nosauktas, mainot ielu nosaukumus vēstures griežos.

18. novembri neatzīmē tikai ejot gājienos (*průvod*), vērojot parādi, bet arī mājās.